

زنان در فضاهای عمومی شهری ایران؛ تحلیلی از منظر عادت‌واره‌های سرکوب‌شونده

سید مجتبی موسویان*

در توزیع آماری دو اصل تفاوت‌گذار تقسیم می‌شوند. این دو اصل که در جوامع پیشرفته تأثیرگذارترین عوامل هستند عبارت‌اند از سرمایه اقتصادی^۳ و سرمایه فرهنگی^۴. از دیدگاه او، هر فرد میزانی از سرمایه را در اختیار دارد، به طوری که تمامی افراد دارای حجم خاصی از سرمایه هستند و این سرمایه نیز ترکیب خاصی از سرمایه‌های یادشده دارد (گرنفل، ۱۳۸۹: ۱۵۳). سرمایه اقتصادی هر چیزی است که بدون واسطه و به‌طور مستقیم به پول تبدیل می‌شود. سرمایه فرهنگی نیز که بورديو برای توضیح تمایزات فرهنگی طرح کرده است به سه شکل سرمایه فرهنگی درونی‌شده (چیزهایی که افراد می‌دانند و می‌توانند انجام دهند، مثل تسلط بر زبان خارجی و نقاشی)، سرمایه فرهنگی عینیت‌یافته (مالکیت کالاهای فرهنگی مثل کتاب‌ها) و سرمایه فرهنگی نهادینه‌شده (مدارک تحصیلی) وجود دارد (Bourdieu, 1986).

عوامل اجتماعی تا آنجا با یکدیگر دارای مشترکات‌اند که در دستگاه دوی‌بعدی یادشده به یکدیگر نزدیک هستند و میزان تفاوت‌هایشان به این بستگی دارد که در این دستگاه چقدر از هم فاصله داشته باشند. فاصله فیزیکی‌ای که میان جایگاه دو نقطه در روی کاغذ وجود دارد هم‌سنگ فاصله اجتماعی دو کنش‌گری است که

در این یادداشت تلاش می‌شود با تحلیلی جامعه‌شناختی رفتار افراد و گروه‌های مختلف در فضاهای عمومی شهری به‌طور عام و نیروهای تأثیرگذار بر رفتار قابل مشاهده زنان طبقه متوسط شهری به‌طور خاص بررسی شود. در این مسیر با استفاده از چارچوب نظری پیر بورديو، جامعه‌شناس فرانسوی، فرض گرفته می‌شود که آنچه عاملان اجتماعی انجام می‌دهند دلیلی دارد که باید آن را یافت؛ دلیلی که بر اساسش بتوان رفتار آنان را توجیه کرد و رشته‌ای از فعالیت‌های به‌ظاهر ناهم‌هنگ و دلخواه آنها را به رشته‌ای از فعالیت‌های هماهنگ بدل کرد، به گونه‌ای که با اتکا به یک اصل واحد یا مجموعه هماهنگی از اصول بتوان آن فعالیت‌ها را درک کرد (بورديو، ۱۳۹۰: ۲۰۰). بورديو بر این اساس مفهوم فضای اجتماعی^۲ را مطرح می‌کند. درک مفهوم فضا از نظر او متضمن فهم دنیای اجتماع در قالب روابط است. او هر واقعیت بیرونی را محصول رابطه عناصر تشکیل‌دهنده فضا می‌بیند و روابطی چون دوری، نزدیکی و هر گونه مفهوم دیگری را که نشان‌دهنده نظم است به این ترتیب تحلیل می‌کند (بورديو، ۱۳۹۰: ۳۵). فضای اجتماعی بورديو به این ترتیب ساخته می‌شود که عاملان و گروه‌های اجتماعی بر اساس جایگاهشان

* کارشناس ارشد طراحی شهری

fm.moosavian@gmail.com

1- Pierre Bourdieu (1930-2002)

2- social space

3- economic capital

4- cultural capital